

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไว้ในหมวดที่ 5 แผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 4 แผนนโยบาย ศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษาและวัฒนธรรม มาตรา 80 (3) ดังนี้ พัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกระดับ และทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครู และบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังผู้เรียนให้มีจิตสำนึกความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนร่วม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551, หน้า 3) จากบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้มีการดำเนินการในกระบวนการทางนิติบัญญัติจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เกี่ยวกับการศึกษา ทั้งนี้ มาตราที่ 39 บัญญัติให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกกฎกระทรวงเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 เพื่อกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้ง 4 งาน ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ออกประกาศเรื่อง การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ไปยังคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความเป็นอิสระคล่องตัว และสามารถรับผิดชอบในการดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 49

ได้กล่าวว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายผู้ยากไร้ผู้พิการหรือทุพพลภาพหรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับสิทธิตามวรรคหนึ่ง และการสนับสนุนจากรัฐเพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่น การจัดการศึกษาอบรมขององค์การวิชาชีพ หรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ และมาตรา 50 กล่าวว่า บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรมการเรียนการสอนการวิจัยและการเผยแพร่การวิจัยตามหลักวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่พลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและมาตร 81 ระบุให้มีการปฏิรูปการศึกษาปฏิรูปการเรียนรู้ โดยใช้กลยุทธ์การจัดการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้

ในหมวดระบบการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตราที่ 15 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้มีการผสมผสานและการเทียบโอนผล การเรียนอยู่ระหว่างรูปแบบเดียวกันและต่างรูปแบบกันได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543, หน้า 9) บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเป็นแรงผลักดันสำคัญที่มองเห็นความจำเป็น ที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาหรือต้องมีการปรับระบบการศึกษาใหม่ เนื่องจากสภาพการศึกษาของไทยในปัจจุบันและการจัดการศึกษาของรัฐบาลที่ผ่านมามีประสิทธิภาพสำเร็จเป็นที่น่าพอใจในระดับหนึ่งทั้งด้านปริมาณ และคุณภาพ ในขณะที่เดียวกันก็มีปัญหาบางประการที่สะสมอยู่ กล่าวคือ ยังไม่สามารถจัดได้ทั่วถึงและครอบคลุมโดยเฉพาะการศึกษาภาคบังคับ ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ของผู้จบ การศึกษาในแต่ละระดับยังไม่เพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ไม่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมตามกระแสโลกาภิวัตน์ การบริหารและการจัดการตลอดจนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งสภาพการจัดการศึกษาของไทยที่ผ่านมามีจนถึงปัจจุบัน พบว่ามีปัญหาทางด้านระบบบริหารและการจัดการด้านคุณภาพ การจัดการศึกษา หลักสูตร สื่อ กระบวนการจัดการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ตลอดจนครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ยังขาดความรู้ความสามารถและทักษะในการจัดการเรียนการสอน การถ่ายทอดความรู้ ขาดความมีจิตสำนึกและจิตวิญญาณของความเป็นครู จึงมีความจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะคุณภาพของผู้เรียน ให้ได้มาตรฐานสูงในระดับสากล ให้สามารถเผชิญปัญหาและการเปลี่ยนแปลง

สามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างดีมีความสุข และร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชน ประเทศชาติและสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2543, หน้า 11)

การจัดการศึกษาของสงฆ์เป็นทางเลือกหนึ่งที่มีเยาวชนกลุ่มหนึ่งให้ความสนใจ และพ่อแม่ผู้ปกครองสนับสนุนให้เลือกทางเลือกนี้ เพื่อให้บุตรหลานได้ศึกษาเล่าเรียนในวัด ซึ่งการศึกษาพระปริยัติกรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาในรูปแบบหนึ่งของคณะสงฆ์ เป็นสถานศึกษาที่ปลอดภัยและยาเสพติด การจัดการศึกษาประเภทนี้มุ่งหวังจะจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนของชาติที่อยู่ในวัยกำลังศึกษาแต่ขาดโอกาสทางการศึกษาให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยวัดจะเป็นผู้จัดหาที่อยู่ อาหาร ผ้าไตรจีวรให้ผู้เรียน ซึ่งส่วนมาก ผู้เรียนจะพักประจำในวัดและในสภาพการณ์ที่ยังเป็นเด็กและเยาวชนเป็นจำนวนมากที่ยังขาดโอกาส หรือด้อยโอกาสในการเข้ารับบริการทางการศึกษา ข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีเจตจำนงถึงความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา เพื่อจะยกระดับความรู้ขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ พระภิกษุ สามเณร ซึ่งเป็นพลเมืองของชาติเหมือนกันกับบุคคลทั่วไป จึงมีสิทธิได้รับการศึกษา ขั้นพื้นฐานตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี และได้ระบุในการจัดการศึกษาของสงฆ์ว่า ให้รัฐสนับสนุน การจัดการศึกษาพระปริยัติกรรม แผนกสามัญศึกษา ได้เรียนอย่างมีคุณภาพเท่าเทียมกัน กับการที่รัฐสนับสนุนการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติของรัฐ (พระบัณเฑาะฐิต ศิริชัย, 2548, หน้า 3)

การศึกษาพระปริยัติกรรม แผนกสามัญศึกษานั้น กำหนดให้มีการเรียนบาลี นักธรรม และความรู้ขั้นมัธยม โดยรับผู้ที่สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อมาเมื่อโรงเรียน บาลีมัธยมศึกษาได้แผ่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่ง มีพระภิกษุสามเณรเข้าเรียน กันมากขึ้น ทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษา จึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ว่า โรงเรียนบาลีวิสาขามัญศึกษาสำนักเรียนวัด โดยมติสงฆ์สังฆมนตรีและกระทรวงศึกษาธิการ ก็ได้ออกระเบียบกระทรวง ให้โรงเรียนบาลีวิสาขามัญศึกษาสำนักเรียนวัดนี้ เปิดทำการสอน สมทบได้ ในชั้นตัวประโยคคือชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ ปีพุทธศักราช 2500 เป็นต้น และเมื่อสอบได้แล้วก็ยังคงจะได้รับประกาศนียบัตรจาก กระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระภิกษุสามเณรนิยมเรียนกันมาก โรงเรียนประเภทนี้จึงแพร่หลายออกไปตามจังหวัดต่างๆ อย่างกว้างขวาง จนทำให้ทางการ คณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษาธรรมและบาลีจะเสื่อมลงเพราะพระภิกษุสามเณรต่างมุ่งศึกษา

วิชาทางโลกมากไป เป็นเหตุให้ต้องละทิ้งการศึกษารวมและบาลีเสีย แต่ทางการคณะสงฆ์ ก็ยังพิจารณาเห็นความจำเป็นของการศึกษาวิชาในทางโลกอยู่ (พระบัณฑิต ศรีชัย, 2548, หน้า 6) ดังนั้น แม่กองบาลีสนามหลวง พระธรรมปัญญาบดี สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) จึงได้ตั้งคณะกรรมการการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีขึ้นใหม่ มีวิชาบาลี วิชาธรรม และวิชาทางโลก เรียกว่าบาลีศึกษาสามัญศึกษา และปริทัศน์ศึกษา และได้ประกาศใช้เมื่อ พุทธศักราช 2507 พร้อมกับได้ยกเลิกระเบียบของคณะสังฆมนตรี ว่าด้วยการศึกษาของโรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษา สำนักเรียนวัดเสียด และกำหนดให้พระภิกษุสามเณร เรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีที่คณะสงฆ์ได้จัดขึ้นใหม่ แต่ปรากฏการณ์ต่อมาว่าทางวัดตั้งสำนักเรียนตามแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีใหม่นี้มีน้อย นักเรียนก็นิยมเรียนกันน้อยเพราะพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ ยังพอใจที่จะเรียน โดยได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอยู่ ดังนั้นนักเรียน ในโรงเรียนดังกล่าวจึงได้พากันเข้าชื่อกันเป็นนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ของวัด ซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ โดยสมัครสอบเทียบบ้าง เข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้าง ทำให้การศึกษาของคณะสงฆ์ในช่วงระยะนั้นเกิดความสับสนเป็นอันมาก (สมชาย บัวเล็ก, 2535, หน้า 10)

ปัจจุบันการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีปัญหาสำคัญหลายประการ กล่าวคือ สภาพการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์โรงเรียนพระปริยัติธรรม ประสบกับปัญหาในด้านการพัฒนาหลักสูตร เนื้อหาวิชาไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ด้านการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาให้ครูผู้สอนดำเนินการไม่ต่อเนื่อง จำนวนคู่มือแต่ละรายวิชาไม่เพียงพอ กับจำนวนครูผู้สอน ด้านการวางแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน ขาดความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขาดแคลนงบประมาณที่จะให้การสนับสนุนในการผลิตสื่อการเรียนการสอน บุคลากรที่ทำการสอนมักไม่ตรงกับสาขาวิชาที่ได้ศึกษามา และขาดเทคนิควิธีสอนแบบต่างๆ จึงเป็นปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ดังนั้นผลผลิตที่เกิดจากการบริหารวิชาการทำให้คุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ซึ่งปัญหาส่วนใหญ่ที่พบเกิดจากผู้บริหารยังขาดภาวะผู้นำทางวิชาการ (สมชาย บัวเล็ก, 2535, หน้า 9) ดังนั้น การบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น จะต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณธรรม จริยธรรมมาทำหน้าที่บริหารงาน มีผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการ

การที่จะนำองค์การไปสู่เป้าหมายได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำหรือภาวะผู้นำที่เหมาะสม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้อื่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุจุดหมายขององค์การ ทั้งนี้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาได้กำหนดมาตรฐานด้านการบริหารในมาตรฐานที่ 10 ว่า ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ ตัวบ่งชี้ที่ 10.3 ระบุอย่างชัดเจนว่า ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารงานวิชาการและเป็นผู้นำทางวิชาการ เป็นเครื่องยืนยันถึงการบริหารงานวิชาการให้ประสบผลสำเร็จ ส่งผลให้การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนมีประสิทธิภาพ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2542, หน้า 7) ซึ่งในการบริหารจัดการศึกษามีความจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นมืออาชีพจึงจะทำให้การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพตามที่พึงปรารถนา ทั้งนี้เนื่องจากหลักการและเหตุผลหลายประการ ได้แก่ ปัญหาในการบริหารจัดการศึกษามีมากมาย การมีกฎหมายกำหนดให้การบริหารจัดการศึกษาเป็นวิชาชีพชั้นสูงและให้มีมาตรฐานวิชาชีพ ความจำเป็นในการยกระดับการบริหารการศึกษาเป็นวิชาชีพชั้นสูงให้ส่งงาม ผลการจัดการศึกษายังไม่ได้คุณภาพ การปฏิรูปการศึกษายังไม่คืบหน้า การประเมินของ สมศ.บงชี้สถานศึกษายังไม่ได้คุณภาพตามมาตรฐานการบริหารจัดการศึกษายังไม่เหมาะสม และไม่มีประสิทธิภาพการผลิตและพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษายังไม่ได้มาตรฐานและมีปัญหามากความสลับซับซ้อนในการบริหารจัดการศึกษา จำเป็นต้องอาศัยมาตรฐานและคุณสมบัติเฉพาะของผู้บริหาร การบริหารจัดการต้องอาศัยระบบและรูปแบบการบริหารที่ครอบคลุมสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบมากมายและการใช้ SBM ในการบริหารสถานศึกษา (ธีระ รุญเจริญ, 2550, หน้า 111) โดยผู้บริหารนั้นต้องเป็นผู้นำ ซึ่งผู้นำที่มีประสิทธิภาพมักมีคุณลักษณะเฉพาะอย่างที่เหมาะสม โดยหลักในการบริหารจัดการ ผู้นำต้องมีหน้าที่เหมือนผู้บริหารในการจัดการศึกษา โดยมีการวางแผน ประกอบด้วยการกำหนดเป้าหมายและวิธีการที่จะบรรลุเป้าหมาย การจัดองค์การ ประกอบด้วยการออกแบบอำนาจและหน้าที่และความรับผิดชอบเพื่อให้บรรลุความสำเร็จของการทำงาน ตลอดจนการจัดบุคคลเข้าทำงาน โดยการสรรหาและคัดเลือก การนำเป็นกระบวนการที่ทำให้สมาชิกในองค์การทำงานร่วมกัน โดยสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การ ซึ่งต้องอาศัยการสั่งการ ประกอบด้วยการจูงใจและประสานกับผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งต้องอาศัยการสั่งการ และการควบคุม ประกอบด้วยการติดตามกิจกรรมและการแก้ไขปรับปรุงงาน (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544, หน้า 24)

และในการจัดการศึกษาการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพได้นั้น องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งคือ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งหมายถึง พฤติกรรมการกระทำ ท่าทีที่ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงความสามารถในการบริหาร กิจกรรมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุง พัฒนา และส่งเสริมวิชาการให้ได้ผลดี ยิ่งขึ้น พฤติกรรมดังกล่าวของผู้บริหารสถานศึกษาจะก่อให้เกิดสภาพที่เอื้อต่อการทำงานของครู ช่วยทำให้คุณภาพการสอนของครูดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพนักเรียนในที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในการใช้พฤติกรรมความเป็นผู้นำทาง วิชาการหรือภาวะผู้นำทางวิชาการของตน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน เพื่อยกระดับคุณภาพนักเรียนให้สูงขึ้น ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษา (โกศิษฐ์ เพลรินทร์, 2552, หน้า 46)

การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา นั้นเป็น สถานศึกษาที่มีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นพระภิกษุสงฆ์ สามเณร ให้เป็นผู้ที่มี คุณธรรม ความรู้ ประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย เป็นศาสนาทายาทที่ดีของ พระพุทธศาสนาเป็นที่น่าชื่นชม โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารโรงเรียนรวมทั้งพระอาจารย์ และบุคลากรด้านต่างๆ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2553) ที่ผ่านมาในการ บริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบปัญหาหลาย ประการ อันเนื่องมาจากมีลักษณะการบริหารงานวิชาการแตกต่างจากโรงเรียนทั่วไป ซึ่งเป็นผลมาจากมีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนได้รับความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมในขณะที่มี ทรัพยากรจำกัด เช่น ผู้เรียน บุคลากร ผู้สอน อาคารสถานที่ งบประมาณ อุปกรณ์การ เรียนการสอน และเวลาเรียน (ปัญญา ภูักดี, 2545, หน้า 3) จากผลการทดสอบทาง การศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา (2551-2553) ของสำนักงานกลุ่ม โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า คะแนนเฉลี่ยของวิชาหลัก คือ ภาษาไทย คะแนนเฉลี่ย 36.68 คณิตศาสตร์ คะแนนเฉลี่ย 10.68 วิทยาศาสตร์ คะแนน เฉลี่ย 27.44 สังคมศึกษา คะแนนเฉลี่ย 14.48 และภาษาอังกฤษ คะแนนเฉลี่ย 43.14 มีคะแนนเฉลี่ยนลดลงและต่ำกว่าระดับชาติ นอกจากนี้ ผลการทดสอบวิชาการพุทธศาสนา ระดับชาติ (B-NET) มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าค่ามาตรฐาน (สถาบันทดสอบทางการศึกษา แห่งชาติ, 2555-2556) และด้านศาสนศึกษา พบว่า แผนกธรรม ผ่านร้อยละ 66.50 (สนามหลวงแผนกธรรม, 2557) แผนกบาลี ผ่านร้อยละ 16.58 (สนามหลวงแผนกบาลี, 2555) ผลการประเมินรอบสองของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ

การศึกษา พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 85 โรงเรียน รับการประเมิน ผ่านการรับรองในระดับคุณภาพ ดีมาก จำนวน 18 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ระดับดี จำนวน 28 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 61.90 ระดับพอใช้ จำนวน 2 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 4.76 และไม่ผ่านการรับรอง จำนวน 24 โรงเรียน (สำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2555)

ผู้บริหารนับเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อองค์กรโดยการแสดงบทบาทต่างๆ กัน เช่น บทบาทเชิงสัมพันธ์บุคคล บทบาทเชิงสร้างสรรค์ บทบาทในการตัดสินใจ (วิโรจน์ สารรัตน์และคณะ, 2553) ผู้บริหารจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ในการทำงานที่ ชัดเจน มองภาพของผลผลิตทางการศึกษาในอนาคตที่สามารถบอกคนอื่นและผู้ร่วมงานได้ โดยผู้บริหารจำเป็นต้องมองอดีต โดยกำหนดแนวทางในการปฏิบัติในปัจจุบัน เพื่อวาดฝัน ไปสู่นาคตบนพื้นฐานข้อมูลที่ถูกต้องเป็นจริงมากที่สุด มีเหตุผลคิด กลยุทธ์เชิงรุก เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สามารถกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน ดังนั้น หากผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการ จะส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียน สอดคล้องกับ Gilbert R. Austin and Stephen P. Holo Wenzax (1985, p. 72) อ้างถึงใน Sandra Lee Gupton, (2010, p. 103) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาดีเด่นเลือก ที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการเป็นอันดับแรกและการบริหารจัดการเป็นอันดับที่สอง แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

จากสภาพดังกล่าวข้างต้น ทำให้ตระหนักชัดว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษานั้นมีความสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการศึกษา โดยเฉพาะ การบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นสถานศึกษาจัดการศึกษาก่อน ระดับอุดมศึกษาเบื้องต้นที่ให้ความรู้และทักษะชีวิตแก่ผู้เรียน ซึ่งได้รับการปรับเปลี่ยนตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หากผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม ได้รับการพัฒนาให้มีภาวะผู้นำทาง วิชาการ จะส่งผลให้การกำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินการจัดการศึกษานั้น ชัดเจน บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่งและมี สุข ตลอดจนนำพาความอยู่รอดในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ยกกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้นและ จากการศึกษาลงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ยังไม่พบผลงานวิจัยที่ศึกษาหรือการทำวิจัย

ในภาพรวมทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เกี่ยวข้อง จะมีเฉพาะงานวิจัยบางส่วนในส่วนของ การศึกษาในจังหวัด หรือเขตตรวจราชการเท่านั้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะหารูปแบบ การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ มาทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คำถามการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ตั้งคำถามการวิจัยไว้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีองค์ประกอบอะไรบ้าง และแต่ละองค์ประกอบ มีตัวบ่งชี้ อะไรบ้าง
2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นอย่างไร
3. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมเพียงใด

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อสร้างและพัฒนา รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัฒนาขึ้น

ความสำคัญของการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสำคัญ ดังนี้

1. ด้านวิชาการ

1.1 ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 ได้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ด้านการนำไปใช้

2.1 นำองค์ความรู้มาพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการ

2.2 ส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3 เป็นสารสนเทศสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้ประกอบในการวางแผนพัฒนางานด้านวิชาการ

2.4 เป็นการเผยแพร่ให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมอื่นๆ นำไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ

ทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย

1.1 ประชากรที่ใช้ในขั้นตอนการวิจัยเชิงสำรวจ ได้แก่ ผู้บริหาร
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2556
สังกัดกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมกลุ่มที่ 7 จำนวน 47 คน กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม
กลุ่มที่ 8 จำนวน 38 คน กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมกลุ่มที่ 9 จำนวน 35 คน กลุ่ม
โรงเรียน พระปริยัติธรรมกลุ่มที่ 10 จำนวน 43 คน กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมกลุ่มที่
11 จำนวน 42 คนรวมทั้งสิ้น 205 คน

1.2 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครชชีและมอร์
แกน (Krejcie and Morgan) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, หน้า 43) ได้จำนวน 134 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่

2.1 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วย องค์ประกอบ 5 องค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบย่อย
รวมทั้งสิ้น 60 ตัวบ่งชี้ คือ

2.1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจการเรียนรู้
ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ การเรียนรู้
2) การให้ความสำคัญสูงสุดต่อการเรียนรู้ และ 3) การสร้างเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการ
จำนวน 10 ตัวบ่งชี้

2.1.2 การบริหารหลักสูตรและการสอน ประกอบด้วย 3
องค์ประกอบย่อย คือ 1) ผู้บริหารโรงเรียนเป็นแหล่งวิชาการ 2) ความสอดคล้องของ
หลักสูตรการสอน ทฤษฎีการ มาตรฐาน และการประเมินผล และ 3) การบริหารหลักสูตร
จำนวน 13 ตัวบ่งชี้

2.1.3 การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3
องค์ประกอบย่อย คือ 1) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 2) การสร้างและรักษา
สัมพันธภาพที่ดีระหว่างเด็ก ครู และผู้ปกครอง และ 3) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ
สะท้อนผลงาน จำนวน 13 ตัวบ่งชี้

2.1.4 การพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ

- 1) การดำเนินโครงการและกิจกรรม 2) การสนับสนุนความเป็นมืออาชีพของครู และ
- 3) การนิเทศและประเมินผลการปฏิบัติงาน จำนวน 12 ตัวบ่งชี้

2.1.5 การพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ

- 1) การรักษามาตรฐานที่สูงของผู้เรียน 2) การกำกับติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนและ
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน จำนวน 12 ตัวบ่งชี้

2.2 วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำด้านวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน

พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวิธีการพัฒนา 4 วิธี คือ

2.2.1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ

2.2.2 การศึกษาดูงาน

2.2.3 การฝึกปฏิบัติจริง

2.2.4 การติดตามและประเมินผล

3. ขอบเขตด้านวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตามแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผ่านการตรวจสอบและยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญ แบบอิงผู้เชี่ยวชาญที่เป็นที่เชื่อถือเป็นหลักสำคัญ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเบื้องต้น ดังนี้

กรอบแนวคิดองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการตามแนวคิดของ จันทรานี สงวนนาม (2533) กิติมา ปรีดีติลล (2545) สมคิด สร้อยน้ำ (2547) สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (2553) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2550) สกศ. (2552) Holinger and Murphy (1985) Alben and Hugh (1987) Davis and Thomas (1989) Heck and Others (1990) Murphy (1990) Hoy and Miskel (1991) Jan

Chell (1995) Coleman and Adams (1998) Yamada (2000) Jo and Joseph Blasé (2004) Kaiser (2000) William G. Cunningham and Paula A. Cordeiro (2009) Sandra Lee Gupton (2010) มี 5 องค์ประกอบ คือ

- 1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจการเรียนรู้
- 1.2 การบริหารหลักสูตรและการสอน
- 1.3 การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้
- 1.4 การพัฒนาบุคลากร
- 1.5 การพัฒนานักเรียน

สรุปได้ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำ หมายถึง วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ 4 วิธี ดังนี้

- 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการ
- 2) การศึกษาดูงาน
- 3) การฝึกปฏิบัติจริง
- 4) การติดตามและประเมินผล

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นิตยสารศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นิตยสารศัพท์เฉพาะ ไว้ดังนี้

1. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง ส่วนประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในการดำเนินการเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ

1.1 หลักการของรูปแบบ หมายถึง แนวทางหรือแนวคิดในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่เป็นกลุ่มทดลอง โดยใช้กระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการ การฝึกปฏิบัติจริง ฝึกประสบการณ์โดยใช้หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ หลักการมีส่วนร่วม อภิปราย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ ความเข้าใจที่ได้จากการฝึกปฏิบัติจริงไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน

1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ หมายถึง ความคาดหวังหรือความต้องการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่เป็นกลุ่มทดลอง ให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะการปฏิบัติ ตลอดจนเจตคติและเกิดความตระหนัก มีความเป็นผู้นำทางวิชาการ เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่ครูในโรงเรียน

1.3 เอกสารประกอบการพัฒนา หมายถึง เอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ การฝึกปฏิบัติจริงของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่เป็นกลุ่มทดลอง ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา ขั้นตอนการดำเนินการ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ซึ่งมีจำนวน 5 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจการเรียนรู้ ชุดที่ 2 การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน ชุดที่ 3 การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ชุดที่ 4 การพัฒนาบุคลากร และชุดที่ 5 การพัฒนาผู้เรียน

1.4 กระบวนการของรูปแบบ หมายถึง เทคนิคหรือวิธีการที่ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่เป็นกลุ่มทดลอง จนกระทั่งมีภาวะผู้นำและใช้ภาวะผู้นำ ซึ่งมีวิธีการพัฒนาเป็น 3 ระยะ คือ 1) ระยะก่อนการปฏิบัติการ ได้แก่ การปฐมนิเทศ 2) ระยะปฏิบัติการ ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการและการศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบ และการฝึกประสบการณ์การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ 3) ระยะติดตามและประเมินผล ได้แก่ การติดตามภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร หลังจากการฝึกประสบการณ์จริง 1 สัปดาห์

1.5 การวัดและประเมินผล หมายถึง การประเมิน ติดตาม ตรวจสอบ ความก้าวหน้าของการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่เป็นกลุ่มทดลอง โดยให้ผู้บริหารประเมินตนเอง ครั้งที่ 1 ก่อนการอบรมเชิงปฏิบัติการ และครั้งที่ 2 หลังการฝึกปฏิบัติจริง 1 สัปดาห์

2. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง สิ่งที่เป็นหลักสำคัญของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย ดังนี้

2.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและพันธกิจการเรียนรู้ หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนที่กำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจการเรียนรู้ ระบุนโยบายการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สร้างความเข้าใจประเมินผลความก้าวหน้า กำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงาน ตั้งมาตรฐานในการเรียนรู้ สร้างเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการ ดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย

2.1.1 การกำหนดแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ หมายถึง ผู้บริหารที่มีความสามารถแสดงออกถึงวิสัยทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และส่งเสริมความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียน

2.1.2 การให้ความสำคัญสูงสุดต่อการเรียนรู้ หมายถึง ผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับการเรียนของนักเรียน เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด

2.1.3 ก่อสร้างเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการ หมายถึง ผู้บริหารที่สามารถสร้างเกณฑ์ทางวิชาการ และมีการดำเนินการให้บรรลุตามเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการ

2.2 การบริหารหลักสูตรและการสอน หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารมีความรอบรู้เกี่ยวกับหลักสูตร กำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและพันธกิจของโรงเรียน บริหารหลักสูตร กำกับ ติดตาม ปรับปรุง พัฒนา ประกอบด้วย

2.2.1 ผู้บริหารโรงเรียนเป็นแหล่งวิชาการ หมายถึง ผู้บริหารเป็นแหล่งความรู้ เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจเรื่องของหลักสูตร

2.2.2 ความสอดคล้องของหลักสูตรการสอน ทรัพยากร มาตรฐาน และการประเมินผล หมายถึง ผู้บริหารที่มีความเข้าใจ ความสอดคล้องของหลักสูตร การสอนและการประเมิน ตามมาตรฐานที่กำหนด

2.2.3 การบริหารหลักสูตร หมายถึง ผู้บริหารที่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องขอบข่ายของหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรและการสอน และถือว่าการพัฒนาการเรียนการสอนเป็นเรื่องสำคัญที่สุด

2.3 การสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารอุทิศให้กับการทำงาน สร้างสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของโรงเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ประกอบด้วย

2.3.1 การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ หมายถึง ผู้บริหารที่ให้ความสำคัญของการสร้าง จัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และสร้างวัฒนธรรมในโรงเรียน

2.3.2 การสร้างและรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเด็ก ครู และผู้ปกครอง หมายถึง ผู้บริหารที่ให้ความสำคัญต่อการสร้างและรักษาสัมพันธภาพของครู นักเรียน ผู้ปกครอง

2.3.3 การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสะท้อนผลงาน หมายถึง ผู้บริหารที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนผลงานกับครู มีการติดตามการปฏิบัติงานของครู เพื่อเป็นการทบทวน ความก้าวหน้าของนักเรียน

2.4 การพัฒนาบุคลากร หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารที่จัดโครงการพัฒนาครูด้านการเรียนการสอน พัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการ จัดระบบนิเทศและประเมินการเรียนการสอน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย

2.4.1 การดำเนินโครงการและกิจกรรม หมายถึง ผู้บริหารที่มีการบริหารจัดการในการปฏิบัติกิจกรรมที่พัฒนาบุคลากรและเป็นการส่งเสริมความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียน

2.4.2 การสนับสนุนความเป็นมืออาชีพของครู หมายถึง ผู้บริหารที่ส่งเสริมครูให้ได้รับการพัฒนาการเรียนการสอน ช่วยให้ครูปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ พัฒนาครูให้เป็นครูแกนนำ

2.4.3 การนิเทศและประเมินผลการปฏิบัติงาน หมายถึง ผู้บริหารที่มีการกำกับ ติดตาม การนิเทศการสอนของครู และมีเป้าหมายในการพัฒนาตัวครู เพื่อช่วยเพิ่มพูนการเรียนรู้ของนักเรียน

2.5 การพัฒนาผู้เรียน หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารสามารถปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม พัฒนาทักษะชีวิต สุขภาพกายและสุขภาพจิต ความเป็นประชาธิปไตย

ความภูมิใจในความเป็นไทย จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพประกอบด้วย

2.5.1 การรักษามาตรฐานที่สูงของนักเรียน หมายถึง ผู้บริหารที่เน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และส่งเสริมนักเรียนให้บรรลุผล ตามมาตรฐานทางวิชาการที่ร่วมกันกำหนด ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น

2.5.2 การกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน หมายถึง ผู้บริหารที่มีความเอาใจใส่ ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน มุ่งเน้นพฤติกรรมของครู เพื่อเพิ่มพูนการเรียนรู้ของนักเรียน

2.5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน หมายถึง ผู้บริหารที่มีการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการตัดสินใจ และใช้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

3. การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง เทคนิคหรือวิธีการที่ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร จนกระทั่งมีและใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

3.1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ หมายถึง การประชุมร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อร่วมกันเสนอแนวคิด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีวิทยากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญให้ความรู้ในการอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นเวลา 2 วัน และมีการติดตามประเมินผล จากการนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ ให้เกิดการปรับเปลี่ยน เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร

3.2 การศึกษาดูงาน หมายถึง การที่ผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ ได้ไปศึกษาดูงานโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาต้นแบบ การบริหารจัดการศึกษานอกสถานที่ในการจัดอบรม เพื่อศึกษาบริบทต่างๆ ของโรงเรียน ตลอดจนศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร แล้วนำมาสรุป จุดเด่น จุดด้อย นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประยุกต์ใช้กับในสถานศึกษาของตนเอง

3.3 การฝึกปฏิบัติจริง หมายถึง การที่ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ ปฏิบัติกิจกรรมตามแบบฝึกกิจกรรมและฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับทักษะภาวะผู้นำทางวิชาการ ในเอกสารประกอบการพัฒนาทั้ง 5 ชุด ในสถานศึกษาของตนเอง

3.4 การติดตามประเมินผล หมายถึง การติดตาม ตรวจสอบ

ความก้าวหน้าของการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่เป็นกลุ่มทดลอง โดยให้ผู้บริหารประเมินตนเอง ครั้งที่ 1 ก่อนการอบรมเชิงปฏิบัติการ และครั้งที่ 2 หลังการฝึกปฏิบัติจริง 1 สัปดาห์

4. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 7 - 11 หมายถึง โรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือที่ธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วย

4.1 กลุ่ม 7 หมายถึง กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ หนองบัวลำภู เลย และขอนแก่น จำนวน 47 โรงเรียน

4.2 กลุ่ม 8 หมายถึง กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี หนองคายและสกลนคร จำนวน 37 โรงเรียน

4.3 กลุ่ม 9 หมายถึง กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ยโสธร และมุกดาหาร จำนวน 34 โรงเรียน

4.4 กลุ่ม 10 หมายถึง กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และนครพนม จำนวน 42 โรงเรียน

4.5 กลุ่ม 11 หมายถึง กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 4 จังหวัดได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และสุรินทร์ จำนวน 42 โรงเรียน

5. ผู้บริหาร หมายถึง หัวหน้าสถานศึกษา และผู้ปฏิบัติงานด้านบริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในกลุ่ม 8 ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น

5.1 ผู้จัดการโรงเรียน หมายถึง ผู้จัดตั้งสถานศึกษา ได้แก่ พระภิกษุ ผู้ขออนุญาตจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ขึ้นภายในวัดหรือที่ธรณีสงฆ์ และได้รับอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

5.2 ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ หมายถึง พระภิกษุที่ได้รับแต่งตั้ง ให้ทำหน้าที่บริหารสถานศึกษา ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

5.3 หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หมายถึง พระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ ที่เป็นบุคลากรภายในโรงเรียนที่ได้รับแต่งตั้งจาก ผู้อำนวยการ / อาจารย์ใหญ่ / ครูใหญ่ ให้ทำงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มสาระวิชา ให้เป็นไปตามหลักสูตรกำหนด

6. ครูผู้สอน หมายถึง พระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในกลุ่ม 8 ที่ทำหน้าที่สอนในรายวิชาต่างๆ แบ่งเป็น

6.1 ครูประจำ หมายถึง พระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ ที่ทำหน้าที่สอนวิชาต่างๆ ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ได้รับการแต่งตั้ง ให้ทำหน้าที่สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

6.2 ครูพิเศษ หมายถึง พระภิกษุ สามเณร และ คฤหัสถ์ ที่ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ได้ทำการจัดจ้างให้เข้ามาทำการสอนในรายวิชาที่ยังขาดบุคลากร ซึ่งบุคลากรเหล่านี้ยังไม่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นครูสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

7. นักเรียน หมายถึง พระภิกษุหรือสามเณรที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา